

SOSIALDEMOKRATER I BRUSSEL – HVA HJELPER DET?

170 millioner stemte ved valget til EU-parlamentet i juni 2014. 230 millioner lot være å stemme. Hvorfor var det så få som stemte? Kan det ha noe med at det knapt er noen forskjell på EU-politikken til de tre største partigruppene i EU-parlamentet, sosialdemokratene, kristendemokratene og de liberale?

Disse tre partigruppene har i alle år dominert EU-parlamentet både tallmessig og politisk. De har stått sammen bak den valutaunionen som kan ende med å sprengte seg sjøl. De har stått sammen bak den krisepolitikken som berger banker og kaster mennesker ut i arbeidsløshet og ut av boligene sine. De har stått sammen om å gjøre EU-institusjonene i Brussel og Frankfurt enda mektigere og mer utilgjengelige enn før. Verken sosialdemokrater, kristendemokrater eller liberale har kjørt valgkamper på EU-politiske tema som kunne skille dem fra hverandre. Ingen av dem har vågd seg på EU-kritikk. Hvorfor da stemme når det ikke fins troverdige alternativer?

Sosialdemokratiets europeiske bingo!

Mot slutten av 1990-årene var krisetendensene i EU blitt nærmest permanente. Maastricht-traktaten fra 1992, som skulle gi ny fart på utviklingen mot en overnasjonal union med felles mynt, felles økonomisk politikk og felles utenriks- og sikkerhetspolitikk, hadde ikke bidradd til å løse problemene med høy arbeidsledighet i de fleste medlemslandene, eller de økende miljøproblemene.

Med samlingen av Tyskland etter Murens fall kunne det nye Tyskland sette sitt stempel på utviklingen av unionens institusjoner og politikk. Unionsutviklinga under tysk dominans knesatte liberalismen som det nye Europas grunnlov. Den gamle Romatraktatens visjonære fire friheter fra 1957 var ikke lenger bare liberalistiske visjoner, men harde realiteter, bevoktet og raffinert av nye institusjonelle forhold. Ordoliberalismen er en realitet.

EU-prosjektet med sine nye interne maktforhold og traktater stadfestet markedets makt over samfunnsutviklingen og forsterket det «demokratiske underskuddet». Under valget til EU-parlamentet i 2014 var situasjonen mer enn noen gang tidligere preget av massearbeidsløshet og stadig flere utrygge arbeidsplasser i EU – med økende sosiale forskjeller og nye former for fattigdom, samtidig som den økologiske balansen ble satt under stadig kraftigere press. Men det overveldende flertallet av politikere toet sine hender: Dette får markedene ordne opp i.

Eneste lys i mørket for oss i Norge var et vagt løfte, noen kalte det en drøm: Bare norske sosialdemokrater får komme til Brussel, skal nok alle Europas sosialdemokrater ta over styringa. Alle som hadde sett generasjoner av radikale AUF-ledere visne vekk jo nærmere de kom maktposisjoner, måtte spørre seg: Hva er det med Brussel som kan gi sosialdemokrater ryggrad til å styre kapitalkrefter mer viljefast derfra enn fra Oslo og andre hovedsteder?

Men i 1998 fikk de bingo: 11 av de daværende 15 EU-regjeringer, var plutselig dominert av sosialdemokrater. Bare i to EU-land, Spania og Irland, satt reine høyre-regjeringer ved makta. For første gang kunne sosialdemokrater dreie EU-prosjektet til venstre, hvis det var *det* de ville. De viktigste utfordringene var opplagte:

- å gjøre noe effektivt med den arbeidsløsheten som etter 1980 hadde herja med arbeidslivet i de fleste EU-land,
- å motvirke de stadig økende sosiale forskjellene og de nye formene for fattigdom,
- å slå tilbake angrepene på velferdsordningene som hadde tiltatt i styrke etter 1990.

Sosialdemokratene kunne endelig få vist om det var noe i at de «*måtte til Brussel*» for å få til det de ikke fikk til hver for seg innenfor de enkelte nasjonalstater.

Mye lå til rette

Mye lå til rette for et sosialdemokratisk Europa-prosjekt i andre halvdel av 1990-tallet. Muren hadde falt, den dogmatiske og perspektivløse kommando-økonomien i øst hadde kommet til veis ende, og velgerne i Vest-Europa så seg om til venstre. I land etter land vant sosialdemokratene betydelige valgseire, både ved nasjonale valg og ved valget til EU-parlamentet. Samtidig gikk sosialdemokratene i flere land i regjeringssamarbeid med partier til venstre for seg.

Sosialdemokratiske regjeringer hadde plutselig nok stemmer til at de hadde kvalifisert flertall i Rådet, EUs viktigste beslutningsorgan. Også i EU-kommisjonen var det et betydelig innslag av sosialdemokrater. Alt etter valget i 1994 var sosialdemokratene den største gruppa i EU-parlamentet. Men dette tallmessige overtaket rundt år 2000 satte ikke synlige spor etter seg i EU-politikken. Fra storhetstida mellom 1996 og 2002 er det ikke mulig å se den minste antydning til at sosialdemokrater styrte, eller tok sikte på å styre, EU i nye retninger. Det var sosialdemokrater som styrte EU da regjeringssjefene ble enige om Amsterdam-traktaten (juni 1997) og Nice-traktaten (juni 2000), traktater som videreførte den markedsliberalismen som ble grunnlagt gjennom programmet for det indre markedet fra 1986, det som ble traktatfesta med Enhetsakten i 1986.

I 2003 var alle forhåpninger om en venstrekurs over. Sentrum-venstre-regjeringene hadde falt i Frankrike og Italia. Sosialdemokratene var ute av regjeringkontorene også i Nederland, Østerrike, Portugal og Irland. I Tyskland hangla regjeringen Schröder-Fischer fra valg til valg. Tony Blair var fortsatt statsminister, men hans New Labour hadde for lengst knust alle illusjoner om at det sto for en venstredreining av britisk politikk.

Det var likedan nasjonalt

Det var likedan på det nasjonale planet. Det viste seg nesten overalt at sosialdemokrater med regjeringsmakt var vesensforskjellig fra sosialdemokrater i opposisjon. Sosialdemokratiske regjeringer førte videre alle hovedtrekk i den politikken som høyresidas regjeringer hadde ført i tju år. Gjennom tilknytningen til EU-prosessen er denne dobbeltheten mellom sosialdemokratisk opposisjon «til venstre» og sosialdemokratisk posisjon «til høyre» snarere blitt et typisk kjennetegn ved det moderne sosialdemokratiet. En gjenreisning av sosialdemokratiet som et rimelig konsistent politisk prosjekt både i parlamentarisk opposisjon og i posisjon med regjeringsmakt, er blitt umulig innenfor EU.

I noen EU-land sto sosialdemokratiske partier for en så prinsippfast nyliberalisme i den økonomiske politikken at det ikke var rom for noen alternativ økonomisk politikk lengre til høyre. Slik var det for eksempel i Storbritannia, Tyskland, Spania og Hellas. Privatisering og fleksible arbeidskraft var kjernen i den økonomiske politikken til sosialdemokratiske statsministre fra alle Europas hjørner, som Tony Blair i Storbritannia (statsminister 1997-2007), Gerhard Schröder i Vest-Tyskland (1998-2005), Felipe Gonzales i Spania (1982-1996) og Andreas Papandreou i Hellas, (1981-1989, 1993-1996). Noe av det siste Blair og Schröder gjorde før valget til EU-parlamentet i 1999, var å stå fram med et fellesopplegg for å dreie politikken så hardt mot «midten» at det i realiteten ikke var plass igjen til noe bredt borgerlig alternativ. Dermed reagerte velgerne deres med å sitte hjemme i så store skarer at valget ble et valgskred til fordel for de konservative i Storbritannia og for kristeligdemokratene i Tyskland. Den sosialdemokratiske gruppa var ikke lenger den største i EU-parlamentet. I land etter land vendte store velgergrupper seg desillusjonert vekk, gikk i passivitet eller lot seg fange av protestpartier på høyresida i politikken. Få av velgerne gikk til partier til venstre for sosialdemokratene i disse åra.

Når Willoch hoverer

I boka «*Strid og samarbeid mellom høyresiden og venstresiden i norsk politikk fra 1814 til i går.*» skriver Kåre Willoch:

«Den delen av venstresiden som i dag kalles sosialdemokrati, står sterkt i dag, fordi den på så mange områder har gått over til den moderate

høyresidens ideer. De vinner valg fordi de har gått bort fra mange av sine sosialistiske ideer, og tatt høyresidens nye liberalistiske politikk og satt sitt navn på den. Det er klokt av dem. De gikk blant annet inn for å delprivatisere Statoil under Stoltenberg, omgjorde Televerket til å bli det som i dag er et stort globalt selskap. Nå er det enighet om at staten ikke skal blande seg inn næringslivets strategiske vurderinger.»¹

Det er, som vi ser, ikke vanskelig for Willoch å finne eksempler som er pinlige nok Men Willoch ser bort fra venstredreininga av noen viktige politikkfelt under den første fireårs-perioden til den rødgrønne regjeringa i 2005-2009. Den hadde riktignok lite opphav i Arbeiderpartiet, men først og fremst i «trusselen fra venstre», fra SV med engasjert støtte fra store deler av fagbevegelsen. Da denne trusselen forsvant med tilbakeslaget for venstresiden i fagbevegelsen i forbindelse med LO-leder Gerd Liv Vallas fall i 2007 og SVs tilbakegang ved valget i 2009, var venstredreininga over.

Den aktuelle debatten om å svekke eller styrke den norske arbeidsmiljøloven viser at det fortsatt er grunnleggende politisk strid om hvordan arbeidslivet skal utvikle seg. Forsvaret for arbeidsmiljøloven har naturligvis sitt viktigste fotfeste i fagbevegelsen, ikke i de interne prosessene i Arbeiderpartiet. Så Willoch har i hvert fall ikke *helt* rett.

«En kapitalisme i krise ble levert på fat»

Da er det atskillig mer sting i Wolfgang Münchau, en av økonomiredaktørene i *Financial Times*. I Europa er britiske *Financial Times* obligatorisk lesning for alle pengefolk som vil fortsette å være pengefolk innen den kapitalismen som avisa følger tettere enn noen annen avis trykt på engelsk. Hovedperspektivet til Münchau er:

«Den ultimate krise til den globale kapitalismen ble levert dem på fat, og de visste ikke hva de skulle gjøre.»² Sentrum-venstre partier er blitt en likegyldig del av det politiske landskapet i Europa.

Det er budskapet retta til leserne av *Financial Times*. Münchau skildrer situasjonen slik:

«Sentrum-venstre partier oppnår politisk makt fra tid til annen, men ikke så ofte som sentrum-høyre. Den naturlige posisjonen er som juniorpartner i en storcoalisjon med et større høyreparti. Den djupere årsaken er at sentrum-venstre i tre tiår har absorbert politikken til sentrum-høyre. De har godtatt frihandelsavtalene, avreguleringen av alt, bindende finansregler i eurosonen og verdens mest uavhengige sentralbank, statselskap ble privatisert og markeder liberalisert. Eurosonen fikk et nyliberalt grunnlag.»

Münchau legger vekt på at valgsuksessene til Tony Blair (1997 og 2002) og Gerhard Schröder (1998) har ført til at sosialdemokrater over hele Europa har hatt som et fast mantra at valg bare kan vinnes fra det politiske sentrum. Det

førte til at ei venstreside som også omfatta sosialdemokratiene, sto uten alternativer under finanskrisene og de politiske krisene etter 2007: «De hadde gitt opp alle verktøy de hadde brukt til å styre samfunnsøkonomien. De lagde redningsaksjoner for bankene i stedet for å nasjonalisere dem», ifølge Münchau. Og videre: «Da reglene ble brutt, som i Hellas, reagerte ikke sentrum-venstre annerledes enn sentrum-høyre. Sigmar Gabriel, leder for det tyske sosialdemokratiet og økonomiminister, sto fram like fiendtlig til grekerne som Wolfgang Schäuble, finansministeren til kristendemokratene».

Münchau spør seg om valget av Jeremy Corbyn som leder for britisk Labour er et tegn på at sentrum-venstre fortsatt kan velge å slåss fra venstre? Han gir ikke noen svar, men viser til at det er lettere å føre kamp fra venstre i et land som ikke er bundet av enighet i eurosonen: «Det trengs bare å endre regjering for å endre politikk. I eurosonen kreves det traktatendring – mer sannsynlig er kanskje en revolusjon» – slipper det ut av tastaturet til økonomiredaktøren i *Financial Times*.

Er han helt på jordet? Mye tyder på at økonomiredaktøren i *Financial Times* viser en mer realistisk forståelse av sosialdemokratiets muligheter i EU-systemet enn det de toneangivende sosialdemokrater i Norge har.

En illustrerende episode

En episode kan illustrere mangelen på standhaftighet i en situasjon der det ville vært mulig å lansere en alternativ politikk.

I november 1998 vedtok EUs 15 regjeringssjefer en oppfordring til sentralbankene sine om å senke rentene for å stimulere til økt vekst. Sentralbanksjefene imøtekom ønsket. Renta ble satt ned til 3 prosent i de fleste EU-land. Media over hele EU hilste rentenedsettelsen velkommen: nå var inflasjonen lav nok, nå måtte veksten prioriteres. Det mange overså, var at de 11 sosialdemokratiske finansministrene i EU hadde møttes allerede 22. november for å vedta noe de kalte «den europeiske veien». I vedtaket het det bl.a. at den såkalte stabilitetspakten skulle respekteres! Stabilitetspakten ble vedtatt på EU-toppmøtet i Amsterdam i juni 1997.

Pakten innførte regler om straff mot land som ikke klarte å holde underskuddene på statsbudsjettet under tre prosent av bruttonasjonalproduktet (BNP). For hver prosent grensen på tre prosent ble oversteget, skulle det betales en kvart prosent av BNP i bot til EU. Dermed kunne ikke statsbudsjettene brukes aktivt i kampen mot arbeidsløsheten.

I 1998 hadde EU-landa i snitt et underskudd på sine statsbudsjett på 2,1 prosent – og på full fart oppover. Skulle stabilitetspakten holdes, fantes det ikke rom for noen motkonjunkturpolitikk over statsbudsjettene. Stabilitetspakten kunne ha vært endra av regjeringssjefene med såkalt kvalifisert flertall, den gang med noe over 70 prosent av stemmene.³ Så stort flertall hadde sosialdemokratene den gang. EUs sosialdemokrater fikk en historisk

sjanse. De brukte den ikke. Sjansen forsvant i 2001 da høyresida vant valget i Spania.

Eneste unnskyldning: Et maskineri som er tungt å snu

Liberaliseringskrava som styrer EU-prosessen, har ryggdekning i de grunnleggende markedsfrihetene slik de har vært fastlagt i alle EU-traktater fra Romatraktaten i 1957 til Lisboa-traktaten i 2007. EU-traktaten kan bare endres hvis alle medlemsland er enige om det. Det er dette som gjør EU-liberaliseringen så særegen. Det ligger innbygd i EU-logikken at verken regjeringer eller velgere skal kunne ombestemme seg – ut fra de erfaringene en gjør med så utstrakt liberalisering. EU-traktaten kan knapt leses på annen måte enn at EUs markedsliberalisme skal vare evig. EU-systemets innebygde treghet kan også forklare at det ikke skjedde noen viktige endringer de åra det var et stort sosialdemokratisk flertall i Rådet. Det var ikke noe tilsvarende venstreflertall i Parlamentet eller i Kommisjonen. I EU er det dessuten bare Kommisjonen som kan fremme lovforslag.

I EU-parlamentet har sosialdemokratene og det europeiske høyrepartiet EPP (Det europeiske folkepartiet) funnet hverandre. De har til sammen et klart flertall i parlamentet og har sett seg tjent med å tømre kompromiss seg imellom framfor å forholde seg til andre partigrupper med sikte på å få til nye flertallskoalisjoner fra sak til sak.

I tillegg har EU-domstolen en politisk makt som overgår alt som fins av nasjonale domstoler i Europa. Domstolen dømmer på basis av en EU-traktat som fastslår at markedsliberalisme er det grunnleggende styringsprinsippet for samfunnsutviklinga. Domstolen har i stigende grad tolka EU-traktatene dynamisk. Den ser det som sin hovedoppgave å sikre at EU drives i markedsliberal retning og mot «en stadig tettere union», som det har stått i EU-traktaten fra Roma-traktaten til Lisboa-traktaten.

EU er kort og godt et enormt maskineri som det skal stor styrke og lang tid for å snu. Dersom EU skal utvikles i retning venstre gjennom EUs egne organer, må det være venstreflertall i Rådet, Kommisjonen og Parlamentet samtidig – og flertallet må vare lenge nok til at en rekker å endre traktatgrunnlaget slik at EU-domstolen ikke blokkerer vedtak som gjøres. Men enhver traktatendring krever at alle regjeringene er enige om det. Én stridbar høyreregjering kan stoppe alt – i hvert fall hvis det er en regjering i et større EU-land. Hvis det likevel skulle komme et lovforslag fra EU-kommisjonen med venstreprofil, må det vedtas både i Ministerrådet og i EU-parlamentet. I parlamentet er det nok med vanlig flertall, men i Ministerrådet trengs det såkalt kvalifisert flertall. For at det skal være kvalifisert flertall må to krav være oppfylt. Minst 55 % av regjeringene må stemme for forslaget til vedtak, og de må representere land med minst 65 % av befolkningen i EU. Med dagens 28 medlemsland betyr det at minst 16 av dem må stemme for ved-

taket. Fire land med et samla folketall på minst 35 % av EUs folketall kan utgjøre et såkalt «blokkerende mindretall». Da er forslaget ikke vedtatt. I praksis er det heller ikke nok med et vanlig venstre flertall i EU-parlamentet. Både lovvedtak og budsjettvedtak krever at minst halvparten av medlemmene stemmer for vedtaket, for tida minst 376 av de 751 representantene. EU-parlamentet har ikke varerepresentanter. Det fører ofte til at 100-200 av representantene ikke er til stede når det voteres. Det betyr at venstre flertallet i forsamlingen som helhet må være stort for at en skal være garantert 376 stemmer ved voteringene.

Å avliberalisere det indre markedet er derfor ikke gjort i en håndvending. Enkelt direktiv kan nok endres hvis det er kvalifisert flertall for det i Rådet og simpelt flertall i Parlamentet. Men hvis endringen kan oppfattes som å tukle med markedsfriheter, vil noen (et konsern, en bransjeorganisasjon, en regjering) reise sak for EU-domstolen med påstand om at endringen er i strid med de grunnleggende markedsfrihetene i EU-traktaten. Sjansen er overveldende for at domstolen da vil gi dem medhold.

Alt dette må det gjøres noe med. Men av sosialdemokrater? Til nå har EU vært et system som kvister sosialdemokrater for all styringsvilje.

Etter 2008: Solidariteten som fordufta

Vi har sett at fra 1997 til 2002 hadde sosialdemokrater et slags styringsflertall i EU. Det satte så godt som ingen spor etter seg. Bedre ble det ikke da krisa slo til i 2007-08. Sosialdemokrater hadde samme svar som høyresida: Sosialt brutale løsninger i regi av «troikaen» (EU-kommisjonen, EUs sentralbank og IMF) ble tvunget igjennom i kriseutsatte EU-land uten at noen sosialdemokratiske partier protesterte. Der hvor velgerne protesterte, var det til støtte for partier til venstre for sosialdemokratene – Syriza i Hellas, Podemos i Spania, de to partiene til venstre for sosialistpartiet i Portugal, Sinn Fein og det ett år gamle sosialdemokratiske partiet langt til venstre for Arbeiderpartiet i Irland.

Det mest avslørende eksemplet på den sosialdemokratiske tafattheten er kneblingen av Syriza-regjeringen. Det viste seg da EU sentralbank tvang Syriza i kne ved å true med å bryte all finansiell kontakt med greske banker. Dermed ville ikke det greske samfunnet ha noen mulighet til å betale for livsviktig import av mat, olje og medisiner. Det kom ingen hørbare protester fra sosialdemokratisk hold i den anledning. Til og med lederen av det sosialdemokratiske partiet i «utenforlandet» Norge, Jonas Gahr Støre, uttalte sommeren 2015 støtte til kravet om at Syriza og det greske folket burde følge «løsningen» på krisa krevd av «troikaen».⁴

Ingen nøytral arena

For å formulere den strategiske utfordringa oppsummert: Nasjonalstatene er svekka, kapitalen har sprenget alle grenser og gjør stadig mer som den vil. Men kan EU bygges opp som motvekt til konsernmakta? Kan arbeiderbevegelsen kjempe fram samme maktgrunnlag i EU som den klarte å oppnå innen rammen av de enkelte nasjonalstater?

Dette er i overkant vakre, men svært langsiktige mål. Men som utfordring må de tas på alvor. Europa er i dag på full fart inn i et markedsliberalt mareritt som bare kan avvikles dersom EU vris kraftig til venstre. Den utfordringen kan vi ikke møte ved å lukke øynene for samfunnsmessige maktforhold.

EU-systemet har helt fra starten vært mer enn åpent for Europas storkonsern. Det var slike konsern som i 1985 ga EU-kommisjonen marsjordren mot det indre markedet. Da la de fram opplegget for det lovprogrammet på nærmere 300 rettsakter som måtte gjennomføres i alle EUs medlemsland om det indre markedet skulle bli slik som konsernlederne ville ha det. Og slik gikk det. Det er Europas største konsern som har utforma det regelverket som sørger for at konkurransen dem imellom kan foregå mest mulig uhindra av nasjonale og lokale markedsinngrep.

EU-systemet er fortsatt like åpent for Europas storkonsern. Ferdig formulerte forslag til lovtekster og forskrifter strømmer inn i både store og små saker nettopp fra de storkonsern som det indre markedet skal være boltreplass for. Det er derfor EU er bygd opp som ei ubønnhørlig kvern for avregulering som uthuler det demokratiet som er forutsetningen for enhver tenkelig motmakt med demokratiske midler i de enkelte nasjonalstater.

Nasjonalstaten har på mange måter har vært ramme for all effektiv faglig organisering og strategi til nå, med ett unntak: transportsektoren der fagforeninger har samordna sin bruk av kampmidler (særlig bruk av blokader mot lossing og lasting av skip) over landegrensene i konkrete konflikter. Det fagbevegelsen ikke kunne få igjennom ved direkte forhandlinger mellom arbeid og kapital lokalt eller nasjonalt, har den forsøkt å oppnå gjennom å påvirke nasjonal lovgivning og nasjonale myndigheter. Sjølsagt har gunstige internasjonale politiske og ideologiske konjunkturer hjulpet til. Det var ikke tilfeldig at kravet om 8-timers normalarbeidsdag fikk sitt store gjennombrudd i de enkelte land i tida rett etter Den russiske revolusjonen i 1917. Når den nasjonale kontrollen over produksjon og kreditt svekkes, svekkes også fagbevegelsens innflytelse så vel i konfrontasjoner med motparten i arbeidsmarkedet som på det politiske planet.

Massearbeidsløsheten i EU dramatiserer denne situasjonen. Høy og langvarig arbeidsløshet gjør arbeidstakere forsvarsløse overfor krav og press fra arbeidsgiverne. Arbeidstakerne står langt sterkere når det fins alternative

jobber tvers «over gata». Arbeidsløsheten er derfor den viktigste sosiale årsaken til at fagbevegelsen er blitt svekket i Europa.

Etter 1980 har fagbevegelsen i de fleste EU-land måttet tåle et klart fall i medlemstall og innflytelse. Og EU-prosessen er den viktigste politiske og institusjonelle årsaken til at arbeiderbevegelsen er svekket politisk og ideologisk i Europa. De europeiske sosialdemokratiene har stått hjelpeløse overfor det voksende liberalistiske hegemoniet i politisk tenkning og debatt.⁵

Det er dette strategiske overtaket som gjør at NHO-ledelsen og de fleste konserndirektører hilser EU-medlemskap velkommen. Regelverket til EU utvikles systematisk slik at det skal bli enklest mulig å eie bedrifter i andre land, kjøpe opp bedrifter i flere land, slå sammen bedrifter på tvers av grenser. Dette betyr at EU gir gode vilkår for konserndirektører som vil spille arbeidstakere (og myndigheter) i ulike land ut mot hverandre.

Slik utpressing av myndigheter og ansatte er sjølsagt mulig også utafør EU og uavhengig av EU. Men EU-systemet fremmer denne utviklinga. Det låser fast dette strategiske overtaket for kapitalsida gjennom traktater og vedtaksregler som ikke kan endres like lett som nasjonale lover og regler.

Faktum er at de sosialdemokratiske partiene i EU-landa aldri har utviklet noen samordna strategi mot denne utviklinga. De har tvert om nesten alltid støttet opp om den, med ett og annet forbehold til intern bruk i de enkelte land og innad i de enkelte partier. Gjennom EØS-avtalen, som er Arbeiderpartiets (og Høyres) viktigste redskap i «Europa-politikken», får denne prosessen gjennomslag også i Norge. Ved å underkaste oss EØS-regelverket bidrar vi til å befeste det markedsliberale hegemoniet i vår del av Europa.

(Denne artikkelen er ikke fagfellevurdert)

NOTER

- 1) Sitert fra *Dagsavisen* 21.09. 2015
- 2) *Financial Times* 20.9.2015
- 39 For framstilling av hvordan en «pakt- og traktat-styrt» økonomisk politikk har utviklet seg i EU se *Vardøger* 34 – 13 , *Europas krise – krisas Europa*
- 4) *Klassekampen* 15. juli 2015. I samme avis dagen etter tar AP-veteranen Hallvard Bakke sterkt avstand fra Støres støtte til EUs politikk overfor Hellas. 21. juli uttaler Ap-strategen, samfunnsøkonomen Tore Lindholt at Støres «støtte til EUs knallharde Hellas-linje viser at det er svært lite igjen av den sosialdemokratiske ideologien».
- 5) Se for eksempel Steinar Stjernøs artikkel i dett nummer av *Vardøger* der oppløsningen av sosialistisk tenkemåte dokumenteres, slik den kommer til uttrykk i Arbeiderpartiets programmer etter 1945, men særlig fra og med «Gro-perioden».